

DR. MUNK KÁROLY alezredes

## A FEGYVERSZÜNETI SZERZŐDÉSTŐL A SZOCIALISTA HADSEREGIG

Hadtörténelem-írásunk helyzetére is vonatkozik az MSZMP VII. kongresszusának az a megállapítása „... mely szerint még mindig nem tudtuk leküzdeni a fontos társadalomtudományi ágak elfordulását a mai élettől...” Hadtörténészeink a rég-múlt idők hadtörténeti eseményeinek feltárása mellett adósok még néphadseregünk történetének átfogó feldolgozásával, fegyveres erőnk szervezési tapasztalatainak tudományos elemzésével. Hiszen néhány visszaemlékezésen és cikken, valamint dr. Mucs Sándor közelmúltban megjelent könyvén és tanulmányain kívül néphadseregünk fejlődését bemutató történeti munka nem jelent meg. Ezért is figyelemre méltó — Munk Károly alezredes könyve, amely jó kiegészítője e témakörben eddig megjelent munkáknak. A szerző széles körű dokumentumokra támaszkodva elemzi az 1945—1949 közötti időszakban a tisztikar osztályösszetételét, politikai magatartását, fejlődését.

Már a kötet bevezetője szemléltetően bizonyítja: a szerző történetírói munkájában azt a nehéz, de egyedül helyes módszert választotta, hogy az események valamennyi lényeges rugóját, bírálóan, magyarázóan és következtetések levonására készítően tárja az olvasó elé. Mindenekelőtt alaposan elemzi Magyarország társadalmi-katonai helyzetét 1944 végén, majd ebből következtetéseket von le a fasiszta Németország elleni későbbi fegyveres harc lehetőségeire. Igen tanulságos az a fejtegetés, amelyben az új magyar hadsereg megteremtésének körülményeit összeveti Szovjet-Oroszország 1918-as helyzetével, s a nálunk fennálló osztályerőviszonyok hű bemutatásával indokolja a hadseregszervezés kezdeti módszereit. A Bevezető, mintegy előrevetítve egy sor lényeges problémát tartalmaz, amelyeket a szerző a kötet egyes fejezeteiben, időbe és eseményekbe helyesen beágyazva magyaráz meg.

Az új magyar hadsereg megszervezését (1944. december—1945. április) tárgyaló fejezetből mindenekelőtt a toborzás körülményeinek értékelésére kell felhívni az olvasó figyelmét. A korábban megjelent munkáktól eltérően bővebben értékeli Vörös János és környezetének a toborzást késleltető tevékenységét.

A hadsereg 1945 május—november közötti helyzete című fejezetben sok új vonatkozásban mutatja be az akkori tisztikar osztályösszetételét, az 1945 nyarán és őszén megélenkülő reakció, hadseregen belüli tevékenységét.

A proletárdiktatúra megteremtéséért folytatott harc időszakában (1945 november—1947 augusztus) a népi baloldal előtt az a feladat állt, hogy a hadseregvezetés legfontosabb szerveiből is kiszorítsa a reakciót, megerősítse saját pozícióját. E feladatok megvalósítása főként a tisztikar összetételének megváltoztatásán múltott. Érthető tehát, hogy a szerző sokat foglalkozik ezzel a problémával. Részletesen elemzi a demokratikus és reakciós erők választások utáni helyzetét, a tisztii állományban lassan végbemenő demokratizálódási folyamatot. S egy alfejezetben a nevelőtisztek munkáját, melyből megismerhetjük, hogy a nevelőtisztek — a reakciós elemek kiszorítása és pozícióik felszámolása mellett —, milyen nagy szerepet játszottak a Magyar Néphadsereg demokratikus irányú fejlődésében a proletárdiktatúra hadseregének megteremtésében. A kötet utolsó, s legterjedelmesebb fejezete „A proletárdiktatúra hadseregének létrejötte (1947 augusztus—1949 március)” címet viseli. Már a terjedelem is sejteti, hogy a szerző nép-hadseregünk történetében ezt az időszakot tartja az 1949 elejéig tartó nagy periódus (ekkortól beszélünk tartalmában szocialista hadseregről) legfontosabb, egyben legproblematikusabb szakaszának.

A szerző a proletárdiktatúra hadseregének megteremtéséhez szükséges feltételeket számba véve az ország belső viszonyainak elemzése mellett, kellő figyelmet fordított Magyarország megváltozott nemzetközi helyzetének áttekintésére is. Az sokunk számára tudott dolog, hogy a szocialista táborhoz való tartozás milyen katonai feladatokat rótt ránk ebben az időszakban. De az már kevésbé ismert, milyen körülmények kényszerítettek bennünket egy viszonylag nagylétszámú hadsereg megteremtésére. Munka alezredes a nagyobb kapitalista országok fegyverkezési hajszájára, erőfölényre való törekvésükre vonatkozó adatokat, okmányokat idézve válaszolja meg ezt a kérdést. Majd érdekes, klasszikus példákban bővelkedő elméleti részben fejti ki a szocialista hadsereg jellemzőit és a

szocialista hadsereg megteremtésének legfontosabb előfeltételeit hazánkban. Az indokok alapján joggal mondható: a szerző egy régóta vitás elméleti kérdést tisztáz megnyugtatóan. Bebizonyítja, hogy a proletárhadsereget mi is úgy szerveztük meg, hogy fokozatosan, viszonylag hosszú harcban, de már a néphadseregen belül *felszámoltuk — és nem átalakítottuk* — a burzsoá hadseregre jellemző maradványokat és kifejlesztettük, illetve gazdagítottuk a proletárhadseregre jellemző de már korábban meglevő elemeket.

A fejezet további részében új típusú hadseregünk tényleges megszervezéséről olvashatunk, amelyben képet kapunk a tisztikar helyzetéről, a párt által életre hívott Katonai Bizottság munkájáról, s azokról a fontos párt- és állami intézkedésekről, amelyek hadseregünk kiépítése érdekében láttak napvilágot.

Bizonyára nagy érdeklődéssel olvassák majd sokan a honvédség belső politikai helyzetét jellemző részeket, amelyek magukban foglalják a honvédségi pártszervezetek feloszlásának problémáját is. Ismert tény, hogy 1948 májusában a IV. Katonai Konferencia javaslatára párt, majd állami síkon „át-szervezés” címén kimondták a pártszervezetek feloszlását a honvédségben. Ennek okairól, de főleg értékeléséről még napjainkban is sokan vitáznak, jobbra az idősebb korosztályhoz tartozók, akik közül nem egy résztvevője is volt az eseményeknek. Ha valaki tárgyilagosan olvassa Munk alezredesnek a határozatot elmarasztaló érvelését — amelyet bőven alátámaszt korabeli dokumentumokkal —, világosan fog látni e kérdésben. És még valamit... A szerző a tények alapján bátran megállapítja mindazok felelősségét, akik az elhamarkodott tettnek valamilyen formában részesei voltak. De ezeket az élet is elmarasztalta, hiszen csakhamar bebizonyosodott, hogy a honvédségi pártmunka új formája — a pártszervezetek helyett létrehozott Kossuth-körök — nem biztosítja a személyi állomány ideológiai és politikai egységét. S pártunk honvédségi szervezetei újból dolgozni kezdtek.

Befejezésül néhány szót a kötet végén található forrás- és irodalomjegyzékről. A gondos munkával összeállított jegyzék hasznos kiegészítője a kötetnek. Megtalálhatók benne a néphadseregünkre vonatkozó levéltári anyagok, Nemzetgyűlési Naplók, a korabeli sajtóanyag, a hadsereggel kapcsolatos fontosabb cikkek, tanulmányok és könyvek. Ezzel a szerző nagyon értékes segítséget adott azoknak, akik a könyv elolvasása után egy-egy részletkérdéssel behatóbban szeretnének foglalkozni.

*Sörös Lajos szds.*